

Καλλιεργώντας την ιστορική σκέψη σε νεαρά παιδιά

Της ΘΕΟΔΩΡΑΣ ΚΑΒΒΟΥΡΑ*

Σοβαροί λόγοι οδήγησαν στην τελευταία ανανέωση των σχολικών εγχειριδίων Ιστορίας και των αντίστοιχων Αναλυτικών και Διαθεματικών Προγραμμάτων. Θα αναφερθώ μόνον σε τρεις, σημαντικούς κατά την άποψη μου.

Πρώτο, οι διδακτικές αντιλήψεις που απηχούν τα προηγούμενα βιβλία προωθούσαν μια παθητική μαθησιακή διαδικασία απομνημόνευσης και αναπαραγωγής πληροφοριών και όχι την ιστορική γνώση, με αποτέλεσμα, όπως δείχνουν οι έρευνες, τη σύγχυση γεγονότων, προσώπων, ιστορικών πλαισίων, την πλήξη και την απέχθεια ακόμη για το μάθημα της Ιστορίας.

Δεύτερο, ήταν τεράστια η απόσταση της σχολικής από την επιστημονική Ιστορία. Καιρός, λοιπόν, η σχολική Ιστορία να απομακρυνθεί από τις ιδεολογικές καταχρήσεις και να συγκλίνει με τα επιστημονικά δεδομένα, κάτι που σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχει προ πολλού κατακτηθεί.

Τρίτο, οι σχολικές τάξεις έχουν αλλάξει και η μάθηση συντελείται σε περιβάλλοντα με πολιτισμικές αναφορές και μνήμες διαφορετικές και συχνά διχαστικές. Αυτές τις μνήμες η ιστορική εκπαίδευση καλείται να διαχειριστεί και να εξορθολογήσει ώστε να είναι δυνατή η μάθηση. Σε τέτοιες ανάγκες καλείται σήμερα να απαντήσει η σχολική ιστορία.

Σ' αυτές τις προκλήσεις το εγχειρίδιο Ιστορίας της ΣΤ' Δημοτικού «Στα νεότερα και σύγχρονα χρόνια» ανταποκρίνεται με κατάλληλους τρόπους και ορθά επικυρώθηκε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο σε όλες τις φάσεις της τριχρονής αξιολόγησής του.

Το βιβλίο αποτελεί καινοτομία για τη σχολική ιστορική μας εκπαίδευση, γιατί στηρίζεται σε σύγχρονες διδακτικές απόψεις και τοποθετεί στο κέντρο της εκπαιδευτικής πράξης τον/τη μαθητή/τρια. Τους οδηγεί με συστηματικό τρόπο να γνωρίσουν άμεσα τα υλικά της ιστορικής διαδικασίας. Ιστορικές πηγές, μαρτυρίες, ντοκουμέντα, ερωτήματα τέτοιας ποιότητας και πλούτου για πρώτη φορά εισάγονται σε σχολικά βιβλία του Δημοτικού. Ολα αυτά συνθέτουν ένα χώρο εργασίας ελκυστικό και ενδιαφέροντα για να αρχίσει, με την υποστήριξη των εκπαιδευτικών, να καλλιεργείται μια ιστορική σκέψη σε νεαρά παιδιά που δυσκολεύονται πολύ να διαχωρίσουν την ιστορία από το μύθο και τα οποία εύκολα και ατεκμηρίωτα υιοθετούν απόψεις. Το βιβλίο δεν προσφέρει έτοιμη γνώση για «κατάποση», αλλά δεδομένα και ερωτήματα για να προβληματιστούν και να πειραματιστούν με τα μεθοδολογικά εργαλεία της Ιστορίας. Προσφέρει ευκαιρίες στα μέτρα των παιδιών αυτής της ηλικίας να μάθουν πώς να παρατηρούν, να συγκρίνουν και να συσχετίζουν στοιχεία, πώς να διακρίνουν και να εκτιμούν διαφορετικές οπτικές, πώς να διατυπώνουν επιχειρήματα και συμπεράσματα, πώς να αμφισβητούν τεκμηριωμένα, πώς να τοποθετούν πρόσωπα και γεγονότα στο χρόνο, πώς να αναγνωρίζουν και να χρησιμοποιούν ιστορικές έννοιες, πώς να συνθέτουν απαντήσεις. Η εξοικείωση με αυτού του είδους τη σκέψη θα κάνει αναγνώσιμο ένα ιστορικό κείμενο, θα τους επιτρέψει να προσεγγίζουν τον κόσμο του παρελθόντος, να αντιλαμβάνονται τα νοήματα, τις αξίες και τη διαφορετικότητά του, να κατανοούν και να σέβονται διαφορές με άλλες κοινωνίες ή κοινωνικές ομάδες και να χρησιμοποιούν αυτές τις δεξιότητες για να αναγνωρίζουν το κοινωνικό γίνεσθαι και να οικειοποιούνται αξίες του σύγχρονου κόσμου. Με τέτοιες μαθησιακές διαδικασίες μετατρέπεται η πληροφορία σε γνώση. Έτσι χτίζεται η κριτική απόσταση και θεμελιώνεται η ιστορική σκέψη.

Harνητική κριτική για το βιβλίο φανερώνει μια αποσπασματική και προκατειλημμένη ματιά. Δεν έχει μάλλον γίνει αντιληπτό ότι: 1. Πρόκειται για ένα εγχειρίδιο Γενικής Ιστορίας με θέματα από την παγκόσμια, την ευρωπαϊκή Ιστορία και το σύγχρονο κόσμο, τα οποία συγκροτούν ένα πλαίσιο για να αρθρωθεί η ελληνική Ιστορία στα «ευρωπαϊκά συμφραζόμενα», 2. Την ευσύνοπτη παρουσίαση των θεμάτων, πέντε αιώνων ιστορία σε 136 σελίδες, προδιέγραψε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο με το ορθό επιχείρημα να διδαχθούν όλες οι ενότητες στη διάρκεια του σχολικού χρόνου, και 3. Το συγκεκριμένο βιβλίο αποτελεί ένα μόνο μέρος του εκπαιδευτικού πακέτου ιστορίας της ΣΤ' τάξης. Δάσκαλοι και μαθητές αυτής της τάξης έχουν στη διάθεσή τους: ένα CD Rom με θέματα ελληνικής ιστορίας αποκλειστικά

από το 1821 μέχρι 1981 (ιστορικές προσωπικότητες, στρατιωτικά, πολιτικά και διπλωματικά γεγονότα καθώς και λογοτεχνία, ζωγραφική, μουσική, αρχιτεκτονική) και την τοπική Ιστορία με διαθεματικές προσεγγίσεις (κοινωνική, πολιτισμική οικονομική και πολιτική), η οποία αναβαθμίστηκε και εντάχθηκε συστηματικά στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, ικανοποιώντας έτσι αιτήματα φορέων, ιδιωτών κ.ά. για περισσότερα γεγονότα και περισσότερες λεπτομέρειες, για όλες τις περιοχές και όλες τις ιστορικές περιόδους, με σκοπό ο/η μαθητής/τρια «να μαθαίνει να εκτιμά τις συλλογικές προσπάθειες και τους αγώνες των ανθρώπων που έδρασαν στον τόπο του», ώστε «να αποκτήσει πιο ολοκληρωμένη προσωπική, κοινωνική και εθνική ταυτότητα» (ΦΕΚ τεύχος Β', αρ. φύλλου 303/13-3-03, σ.3942).

Η ιστορική εκπαίδευση στο σύνολό της οργανώνεται σε επάλληλους κύκλους ώστε να παρέχει διαφορετικές δυνατότητες σε κάθε βαθμίδα. Η στιγμή είναι κατάλληλη να τεθούν κάποια λιθάρια ιστορικής σκέψης, όπως επιχειρεί το συγκεκριμένο εγχειρίδιο. Ας αφήσουμε να εκτιμηθεί η προσφορά του μέσα στη σχολική τάξη από δασκάλους και μαθητές και να διορθωθούν κάποιες αστοχίες και παραλήψεις που μπορεί να υπάρχουν.

* Επίκουρη καθηγήτρια Διδακτικής της Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 27/03/2007